

ЗОРІЙ Н.І.,

кандидат філософських наук, доцент,
проректор з науково-педагогічної
роботи та виховання,
Вищий державний навчальний
заклад України «Буковинський
державний медичний університет»,
м. Чернівці, Україна

ОСИПЕНКО В.А.,

кандидат психологічних наук,
викладач кафедри
психології та філософії,
Вищий державний навчальний
заклад України «Буковинський
державний медичний університет»,
м. Чернівці, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Стаття присвячена проблемі дослідження національної ідентичності студентської молоді. Представлені результати теоретико-методологічного аналізу поняття «національної ідентичності». Обґрунтовано соціальну значущість національної ідентичності молоді у відповідності до новітніх тенденцій. Розкрито рівень сформованості національної ідентичності, описано її ознаки.

Ключові слова: національна ідентичність, національна самосвідомість, студент-медик, студент-фармацевт, заклад вищої медичної освіти.

Статья посвящена проблеме исследования национальной идентичности студенческой молодежи. Представлены результаты теоретико-методологического анализа понятия «национальной идентичности». Обосновано социальную значимость национальной идентичности молодежи, в соответствии с новейшими тенденциями. Раскрыто уровень сформированности национальной идентичности, описаны ее характеристики.

Ключевые слова: национальная идентичность, национальное самосознание, студент-медик, студент-фармацевт, учреждение высшего медицинского образования.

In the article are presented results of the theoretical and methodological analysis of the concept of "national identity". Social significance of the national identity of youth according to the latest trends is justified. The level of formation of national identity and its characteristics are described.

Key words: national identity, national consciousness, medical student, student pharmacist, establishment of higher medical education.

Постановка проблеми. В сучасному світі вже звичним стали поняття «космополітизація», «мультикультуралізм», «цивілізаційні розломи», проте феномен «національної ідентичності» залишається й досі актуальним. Стрімкі зміни, зростаючі та суперечливі процеси глобалізації, загострюють проблему національної ідентичності, оскільки розмивають її традиційні основи. Пошук національної ідентичності є загальною історичною і соціокультурною тенденцією сучасного світу: «Хто ми?», «Звідки ми?» і «Хто з нами?». Ці запитання є центральними не тільки для націй й народів загалом, але й для конкретної людини зокрема.

Враховуючи, неоднозначність та актуальність теми національної ідентичності виникають питання:

«Якою є національна ідентичність сучасної української молоді та якими характеристиками вона наповнена?». Адже саме молодь повинна мати можливість адаптуватись до умов глобалізації, знайти своє місце у світі, чітко відчувати власну ідентичність, бути відкритою до нового досвіду. Особливу соціальну категорію молодих людей складає студентська молодь. Ця соціальна група за характером своєї діяльності, поглядами, ціннісними орієнтаціями близька до інтелігенції, яка відіграє провідну роль у продукуванні й розповсюдженні ціннісно-нормативних орієнтирів суспільства. Одним з завдань університетської освіти (ст.26 З.У. «Про вищу освіту») є формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах. Іншими словами, залучення студентської молоді до культурних джерел освіти та науки, відновлення культурної пам'яті та збереження національної ідентичності в процесах глобалізаційної інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблематика національної ідентичності та її загальнотеоретичні аспекти досліджувалась багатьма західними науковцями: Б. Андерсон, А. Аппадурай, З. Бауман, У. Бек, П. Бергер, Г. Блумер, Ф. Бродель, Р. Брюейкер, П. Бурдьє, Б. Вальденфельс, А. Віліс, А. Вільсон, Ю. Габермас, С. Гантінгтон, Е. Гелнер, Е. Гідденс, І. Гофман, М. Грох, Р. Дарендорф, М. Еліаде, Е. Еріксон, А. Етціоні, Р. Інглегарт, М. Кастельс, Р. Кайуа, П. Козловські, С. Леш, Х. Лінц, Г. Люббе, О. Марквард, Т. Мітчелл, К. Омас, П. Рікер, А. Сен, Е. Сміт, Ч. Тейлор, Е. Тоффлер, А. Турен, Е. Хобсбаум, В. Хесле, К. Хюбнер, С. Шульман та ін. Найбільш розроблену концепцію національної ідентичності серед сучасних західних дослідників, на наш погляд, запропонували С. Гантінгтон, Е. Гелнер, Е. Гідденс, Ю. Габермас, А. Етціоні та Е. Сміт, К. Хюбнер.

Проблема національної ідентичності, про яку багато йдеться на політичному та культуральному рівнях, відображена в працях українських науковців: В. Андрущенко, Л. Губерського, В. Воронкової, Т. Воропай, П. Гнатенка, О. Зернецької, В. Кременя, І. Кресіна, В. Крисаченка, С. Куцепал, В. Лизанчука, В. Ляха, М. Михальченка, Л. Нагорної, А. Неприцького. Проте, на наш погляд, не до кінця розкритим питанням залишається дослідження національної ідентичності студентської молоді в сучасних реаліях.

Мета нашої роботи полягала у здійсненні теоретико-методологічного аналізу сутності поняття «національної ідентичності», виявлення та розкриття рівня сформованості національної ідентичності, її об'єктивних та емоційних ознак та обґрунтуванні соціальної значущості національної ідентичності молоді у відповідності до новітніх тенденцій.

Для реалізації мети, нами було визначено наступні **завдання**: обґрунтувати значущість національної ідентичності для студента-медика/студента-фармацевта, визначити співвідношення понять «космополітизм» та «національна ідентичність», проаналізувати рівень сформованості національної ідентичності та її об'єктивних та емоційних ознак серед студентської молоді.

Методи дослідження. Досягнення мети та реалізація завдань здійснювалась за допомогою основних методів теоретико-методологічного та емпіричного дослідження: аналіз наукових психологічних джерел; синтез, узагальнення та систематизація отриманої наукової психологічної інформації щодо змісту та дефініцій поняття «національна ідентичність», порівняння основних теоретичних підходів до вивчення національної ідентичності, представлених у вітчизняних та закордонних дослідженнях та методів емпіричного дослідження: методика М. Куна та Т. Макпартленда «Хто Я?», спрямовану на розкриття актуальності та значущості національної ідентичності в Я-образі особистості (модифікований тест «20 висловлювань»), анкетування «Для мене національ-

на ідентичність означає...» (варіант методики «Незакінчених речень» Сакса і Сіднея).

Виклад основного матеріалу. Вперше поняття «ідентифікація» як психологічний феномен увів З.Фрейд. У працях З.Фрейда ідентифікація розглядається як важливий механізм взаємодії індивідуума і соціальної групи, що відкривало нові потенційні підходи до аналізу природи групи, її згуртованості, інгрупових симпатій та аутгрупової ворожості [2, С.34]. У свою чергу, Е. Еріксон переосмислив поняття ідентифікації і доповнив його поняттям «ідентичності». Саме Е.Еріксон увів поняття психосоціальної ідентичності як продукту взаємодії суспільства й особистості, поняття криз особистісної ідентичності як результату криз розвитку суспільства [2, С.21]. Найповніше втілення ідеї про два аспекти ідентичності, орієнтованої на соціальне оточення та на унікальність проявів людини, відбулося в теорії соціальної ідентичності Г. Теджфела і Дж.Тернера [2, С.63]. Теджфел підкреслював, що в залежності від ситуації людина буде діяти як особистість, актуалізуючи особистісну ідентичність; або як член соціальної групи, актуалізуючи соціальну ідентичність. Вибір людиною поведінки як члена соціальної групи пов'язаний з прагненням підвищити свою самооцінку через включення в соціальну групу, яка оцінюється більш позитивно порівняно з аутгрупами [2, С.53]. Однією з базових ідентичностей в системі соціальної ідентичності є національна ідентичність. Зміст поняття «національна ідентичність» невід'ємно пов'язаний зі змістом таких понять, як «етнос» та «нація». Національну ідентичність можна розглядати як результат процесу ідентифікації особи з нацією, національною спільнотою [6, С.298]. Національна ідентичність є результатом когнітивно-емоційного усвідомлення особистістю себе як представника і суб'єкта нації з низкою характерних ознак (мова, історія, культура, література і мистецтво, звичаї й традиції, релігія, територія, національний характер). До структури національної ідентичності належать когнітивний та афективний компоненти. У студентські роки становлення національної самосвідомості особистості сягає найвищого рівня, коли відбувається її зміцнення та закріплення. Результатом цих процесів стає зростання когнітивної складності та диференційованості Я-образу особистості як представника національної спільноти, підвищення міри його виразності та суб'єктивної значущості, а також внутрішньої цілісності та послідовності. Подальші зміни національної ідентичності як складової Я-образу, що відбуваються у дорослому віці, можна вважати не стільки формуванням, скільки трансформацією, яка залежить від соціально-політичних, економічних і інших умов життєдіяльності нації [8].

Саме національна ідентичність культивує близькість, емпатію і солідарність до людей національної групи. Підкреслюючи унікальні риси конкретної нації, вона виділяє цю націю з кола інших і викликає до неї сентиментальну

прихильність. Для того щоб ідентифікувати себе з іншими, потрібно говорити з ними однією мовою, розуміти культуру і, перш за все, необхідно відчувати, як це – опинитися на місці іншого. Необхідна також здатність до спільних переживань, страждати і радіти разом з іншими. Проте, більшість людей не схильні ідентифікувати себе з тими, кого вони вважають такими, що занадто відрізняються від них самих, дуже далекими або чужими, і тим не менш, це зовсім інше питання, чи повинні люди всупереч всім розбіжностям бути здатними зайняти позицію визнання і культивувати повагу, гідність, рівність і свободу для всіх. Чи створює глобалізація загрозу національній ідентичності, посилюючи тенденцію космополітизації культури? Чи потребує космополітична ідентичність ослаблення або навіть відмови від національної ідентичності? Космополітична ідентичність настійно вимагає критичного ставлення до некосмополітичних принципів, присутніх в національних культурах, а також рішучості їх змінювати [2, С.155]. Однак, це не має на увазі відмови від національної ідентичності, не означає і прямого засудження конкретної культури – швидше, це готовність змінювати цю культуру зсередини. Саме космополітизм є підґрунтям для розширеного діалогу культур, а значить надає засоби для розвитку національної культури. В умовах глобалізованого світу перед кожною національною культурою постає завдання вибудувати нову модель свого існування, яка б враховувала й національну самобутність, і новітні тенденції. Національна ідентичність як компонент соціальної ідентичності перебуває у доволі тісному зв'язку з пізнавальним розвитком людини. Серед безлічі питань, що потребують відповіді, є питання про психологічні причини зростання значущості національної ідентичності в наш час, про особливості трансформації ідентичності громадян, до яких призвели зміни етнополітичної та соціально-психологічної реальності в суспільстві, про психологічні особливості та чинники формування національної ідентичності у дітей та молоді в поліетнічній Україні [4]. Велика роль національної ідентичності в житті кожної особистості базується на тому, що національна мова, як основний чинник передачі національної ідентифікації, імпліцитно несе в собі напрацьовану спільнотою в ході її історії, картину світу [6].

Враховуючи особливості соціально-політичного становища України на сучасному етапі розвитку, змішування контекстів національного та глобального, мультикультуральний простір медичного університету (який вимагає толерантного ставлення одне до одного) та психологічні особливості вікового періоду студентів, нами було проведено дослідження національної ідентичності студентів Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет» (БДМУ). Позитивна національна ідентичність виявляється в позитивному ставленні особистості до представників своєї нації й толерантному ставленні до представників інших

націй, що є особливо необхідним в мультикультуральному просторі Університету, який здійснює підготовку українських та іноземних громадян. Студентський вік є сенситивним періодом розвитку національної ідентичності особистості.

Дослідження проводилось квітень-травень 2019р. Вибірку склали 254 студенти БДМУ 2-го курсу медичних факультетів та фармацевтичного.

Тест М. Куна та Т. Макпартленда «Хто Я?» дає можливість інтерпретувати самоописи в термінах соціальних ролей, отримані в дослідженні, і як особливості Я-концепції, і як складові соціальної ідентичності, різновидом якої є національна ідентичність. Студентам пропонувалось протягом нетривалого часу дати 20 відповідей на питання «Хто я такий?», а потім проранжувати ідентичності за ступенем актуальності їх для особистості. Перевага даної методики полягає в тому, що вона дозволяє виявити місце національної ідентичності, з'ясувати ступінь її актуальності для особистості в ряду інших ідентичностей: статевої, сімейної, професійної тощо. Наявність категорії, що об'єднує особистість з нацією («Я-українець», «Я- громадянин України») оцінювалась 1 балом (в разі відсутності таких категорій студент отримував 0 балів). Якщо ранг, що присвоєний ідентичності, знаходився в першій десятці, студент отримував ще один бал.

Анкетування «Для мене національна ідентичність означає...» (варіант методики «Незакінчених речень» Сакса і Сіднея). Анкета складалась з восьми блоків по три незакінчених речення в кожному щодо бачення себе як представника політичної нації. Зазначена методика входить до класу проєктивних психологічних процедур і традиційно використовується в психодіагностиці для вивчення суб'єктивних переживань, очікувань, патологічних станів особистості, а також проблем міжособистісного сприйняття і взаємодії. В основі проєктивної методики лежить відкритий К.Юнгом феномен можливості за допомогою непрямих дій викликати реакції, що проєктують неусвідомлювані, але значимі для людини переживання і поведінку. Найбільш важливою рисою такої методики є невизначеність стимул-реакції, за допомогою якої проєктуються індивідуальний спосіб бачення життя. Передбачається, що стимул-реакція спрацьовує як свого роду екран, на який людина проєктує характерні для неї способи мислення, настрої, потреби.

В результаті якісного аналізу встановлено: застосування методики М. Куна та Т. Макпартленда «Хто Я?» показало, що 38,5 % опитаних указують на свою національну чи громадянську приналежність, лише для 17% студентів вона значима (в загальній ідентифікаційній матриці з 20 якостей студент ідентифікував себе з українською нацією на одному з десяти перших місць).

Підставами національної ідентичності студенти-медики та студенти-фармацевти визначають мовний параметр (85,6%), національність батьків

Рисунок 1.

(57,2%), традиції та обряди (57,0%), спільну історичну пам'ять (30,5%), місце народження (24,5%), відчуття духовної близькості (21,8%), національну культуру (19,0%), релігію (17,8%). Підстави національної ідентичності за методикою М. Куна та Т. Макпартленда «Хто Я?» відображені в діаграмі «Рисунок 1».

В ході дослідження визначено, що студенти ідентифікують себе зі своєю нацією, в першу чергу, на основі об'єктивних ознак, які не вимагають рефлексії: мова, національність батьків, традиції та обряди, спільна історична пам'ять, місце народження тощо. Більш глибинні ознаки, які вимагають рефлексії (такі як спільність психології, єдність поглядів), усвідомлюються студентами меншою мірою. Відчуття духовної близькості, національна культура, релігія, – які є національно-об'єднуючими ознаками – відзначені невеликим відсотком студентів. Отже, усвідомлення глибинних ознак національної ідентичності, а саме: особливостей національної культури та історії, їх ролі у формуванні нації студентами закладу вищої медичної освіти недостатнє.

За результатами анкетування «Для мене національна ідентичність означає...» щодо бачення себе як представника політичної нації, виявлено наступні якісні характеристики, які розкривають неусвідомлені глибинні ознаки національної ідентичності та гуманізму. Нижче наведено приклади деяких закінчень речень. За тематичним блоком «Загальне ставлення до себе як українця (представника політичної нації)», відповідаючи на питання «Для мене бути громадянином України насамперед означає» – переважна більшість студентів відзначила: *бути патріотом своєї країни (54,4% респондентів), 6,7% – бути вільним у своєму виборі, 6,7% – бути приналежним до української нації і поважати культуру, 4,5% – захищати інтереси країни, і рівною мірою по 2,7% отримали відповіді: бути чесним перед собою, відповідальним, знати*

українську мову любити та поважати державу не залежно від її становища, з повагою ставитися до місця в якому я живу; що я тут народився; нести історію, яка пройшла через декілька століть і не згальбити її; усвідомити, що можу щось зробити для країни, людиною з великої літери і усвідомлювати, хто я і для чого я живу, бути готовим для виживання, отримати грін-карту, страждати(!).

Відповідаючи на питання «Як громадянин України я відчуваю» студенти зазначають: *гордість за країну та її захисників – 41.0%, відповідальність за вчинки, за майбутнє своєї держави – 10.25%; себе незалежним – 5.12%; любов до країни, її традицій та народу, що я маю зробити внесок в розбудову своєї країни, провину перед померлими на Майдані та АТО, Україна потерпає від бідності; і гордість і страх, і радість і переживання за країну; хвилювання, оскільки Україна сьогодні в нестійкому становищі; біль за свою країну, і що країна стає бідною; кризу; тривогу; себе незахищеним і пригноченим; некомфортно; нічого; що мене використовують як тільки можуть; себе на Батьківщині, що мою країну обікрали і покинули; що потрібно покинути цю країну по 2.56% респондентів.*

У блоці «Уявлення про ідеального українця», на питання «Ідеалом громадянина України для мене є» респонденти зазначають: *«патріот» та «батьки» – 11.11%; Людина, яка поважає і любить свою країну; захисник та людина, яка відстоює суверенітет і мирно співпрацює з іншими державами; яка відповідає за свої слова яка не соромиться своєї держави, мови; робить все для того аби її покращити по 8.33%; В. Зеленський – 13.88%; Т. Шевченко і «мій дід» – 5.55%; вільна людина, що має право обирати віру, мову тощо; яка відстоює власні інтереси та інтереси держави; яка намагається прославити свою країну та не забуває своє коріння; законслухняна; яка не краде; Марія-Тереза; Степан Бандера, не має жодної людини – однаковою мірою по 2.77% респондентів.*

У продовженні речення «Мені дуже не подобається, коли деякі громадяни України» студенти чітко вказують: *не є патріотами – зневажать країну і народ, хоча проживають самі на території України – 23,2%; як влада нищить, розграбовує країну – 9,3%; не знають мови; ганьблять її своїми вчинками – 7%; ставлять свої цінності вище інших; показують, що їм не подобається жити в Україні; поводять себе негуманно, егоїстично сміються; проявляють снобізм, не допомагають один одному у скрутній ситуації - 4,6%; нарікають на владу, яку самі обрали; називають себе патріотами, але для цього нічого не роблять; кажуть, що дуже погано жити в Україні; мають за нізачо свій край та людей; порівнюють з іншими державами; не думають про майбутнє держави; не йдуть на вибори; засуджують свою мову і традиції; мають подвійне громадянство; виїжджають за кордон; байдужі до своєї країни; забувають про наше*

минуле та повертаються до системи феодалізму; здійснюють погані вчинки (хабарі, зловтішаються та зловживають своїм робочим місцем); обманюють; порушують певні правила; висловлюються погано; поводять себе по-хамськи; лестять; мстять; агресивно ставляться до інших по 2,3%.

Важливими, на наш погляд, є відповіді на питання «Громадяни України можуть бути щасливим, якщо...»: *закінчиться війна – 38,2%; буде порядок і влада буде сприяти цьому і політики не будуть враховувати лише свої інтереси – 26,4%; держава буде вільною; вже настануть зміни; будуть займатися справою свого життя і дбати про майбутнє; будуть гроші – 5,8%; перестати нарікати на владу; будуть більш людяними; Україна вийде зі складу країн третього світу; матимуть роботу, не будуть красти; не будуть собі ні в чому відмовляти – по 2,9%.*

В анкеті для перевірки надійності дослідження було подано «Контрольні запитання», які попередніми питаннями анкети «Якби мені запропонували змінити громадянство, то...» студенти відзначили: *не змінила (-в) – 56,8%; зважила би «за» і «проти» – 25,4%; змінив би – лише 7,8% (що відповідає світовим показникам бажання зміни місця проживання); добре там, де нас нема; зробила б подвійне громадянство; залежності від країни; погодилася б стати громадянкою Німеччини, Румунії, США; ніхто не запрошує по 1,9%.*

Таким чином, за аналізом методики «Незакінчені речення» встановлено, що для студентів 2-го курсу у емоційно-ціннісному аспекті характерними є відчуття гордості і патріотизму, почуття власної відповідальності як представника політичної нації – 45,6%. Проте, лише 26,4% ідеальними громадянами бачать представників своєї сім'ї, 32,7% респондентів змогли назвати сім-вісім найбільш значимих історичних постатей, які сприяли створенню української нації, хоча у БДМУ щороку проводиться велика кількість заходів щодо формування національної свідомості та набуття знань з основних здобутків національної та світової культури: заходів з громадянського виховання, направлених на плекання загальнодемократичних цінностей (Дні Соборності України, Пам'яті героїв Крут, Пам'яті та примирення, Гідності та Свободи тощо); заходів з вшанування видатних історичних постатей України та Буковинського краю; добре налагоджений інститут кураторів, які знайомлять студентів з культурною спадщиною. 42,7% студентів відчувають розчарування, сором, злість на владу (чим ми пояснюємо поширеність абсентеїзму на території України), але 32% вказують бажання щось змінити. Отже, діапазон емоцій, які переживають студенти в зв'язку з усвідомленням своєї національної ідентичності, широкий. Рівною мірою переживаються як позитивні, так і негативні емоції: гордість і патріотизм та розчарування, сором, злість, сумніви, сумніви, гнів, сором. Болючим для більшості респондентів є воєнні дії на території України (67,9%) і 24,7% опитаних вважають, що ситуація в Україні покращилась якби

був «мир» і «спокій». Варто відмітити, що 56,8% респондентів не змінили б свого громадянства, а 25,4% – зважили би «за» і «проти».

Висновки. Гуманітаризація вищої освіти у глобалізаційному суспільстві є вимогою сучасного світу. Її зміст має бути перебудований таким чином, щоб у процесі підготовки конкурентноспроможного фахівця одночасно формувалися гуманістичний світогляд і культура, моральні та естетичні цінності, патріотизм і повага до народів і культур світу.

Космополітизм не заперечує національну ідентичність, а є підґрунтям для розширеного діалогу культур, надає засоби для розвитку національної культури.

Результати дослідження показали, що у студентів переважає середній рівень сформованості національної ідентичності: студенти ідентифікують себе зі своєю нацією переважно на основі об'єктивних ознак (основним є мовний параметр), які не вимагають рефлексії; ознаки, які вимагають рефлексії усвідомлюються студентами меншою мірою; існує потреба переходу якісних знань в якісні переконання (позитивна національна самосвідомість).

Подальше впровадження принципу національної спрямованості в освітньому процесі підготовки студентів сприятиме розвитку позитивної національної самосвідомості української студентської молоді. Передусім, на заняттях із навчальних дисциплін «Історія України та українська культура», «Політологія» та «Психологія спілкування», застосовуючи ефективні психолого-педагогічні технології, тренінги та рольові ігри. Не менш важливим, на наш погляд, у формуванні національної ідентичності є особистісна та національна ідентичність професорсько-викладацького складу закладу вищої освіти та кожного викладача зокрема. Враховуючи сенситивний вік студента-медика та механізми наслідування у становленні професійної (медичної/фармацевтичної) ідентичності, кожен викладач здійснює безпосередній вплив на студента і є частиною системи підготовки не лише майбутнього лікаря, стоматолога, фармацевта тощо, а й свідомого громадянина України. Варто зауважити, про неможливість використовувати політичні наголоси та уподобання самих викладачів, адже викладач є особою політично- та релігійно-нейтральною для студента під час навчального процесу. Окрім того, використання ефективних психолого-педагогічних, тренінгових технологій та рольових ігор в своїй сукупності може створити достатні умови для переходу якісних знань в якісні переконання.

Перспективами подальших розробок в сфері досліджень є розробка ефективних психолого-педагогічних та тренінгових технологій, які можуть успішно використовуватися психологами БДМУ та викладачами під час занять з метою інтенсифікації розвитку позитивної національної ідентичності в української студентської молоді.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту [Текст]: статті. Нариси. Інтерв'ю / В. П. Андрущенко. – К. : Знання України, 2004. – 738 с. – ISBN 966-316-025-X
2. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 558 с. ISBN 978-966-485-042-8
3. Науково-освітній потенціал нації: погляд у XXI століття / Авт. кол.: В. Литвин (кер.), В. Андрущенко, А. Гуржій та ін. – К.: Навч. книга, 2004. – Кн. 2: Освіта і наука: творчий потенціал державо- і культуротворення. – 2004. – 638с.
4. Палій М.В. Очерки теории этноса / Ю.В. Бромлей. – М.: Наука, 2003. – 412 с.
5. Подольська Є. Освіта в контексті глобалізації: напрямки та механізми реалізації реформ в Україні // Вища освіта. – 2007. - № 1. – С. 48-55.
6. Шевченко О.В. Національна ідентифікація як чинник формування елітарної особистості / О.В. Шевченко // Українська еліта та її роль у державотворенні: збірник наукових праць. – К., 2000. – № 1/2 (14). – С. 298–302.
7. Черкес Б. С. Національна ідентичність в архітектурі міста: Монографія. – Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2008. – 268с.
8. Макаренко С. С. Національна ідентичність як складова формування Я-концепції особистості [Електронний ресурс]/С.С.Макаренко//Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. - 2012. - Вип. 2(2). - С. 345-354. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidu_2012_2\(2\)__41](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidu_2012_2(2)__41)

Transliteration of References:

1. Andrushchenko V. P. Rozdumy pro osvitu [Tekst]: statti. Narysy. Interviu / V. P. Andrushchenko. – K. : Znannia Ukrainy, 2004. – 738 s. – ISBN 966-316-025-X
2. Kozlovets M. A. Fenomen natsionalnoi identychnosti: vyklyky hlobalizatsii: Monohrafiia. – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2009. – 558 s. ISBN 978-966-485-042-8
3. Naukovo-osvitnii potentsial natsii: pohliad u KhKhl stolittia / Avt. kol.: V. Lytvyn (ker.), V. Andrushchenko, A. Hurzhii ta in. – K.: Navch. knyha, 2004. – Kn. 2: Osvita i nauka: tvorchy potentsial derzhavo- i kulturotvorennia. – 2004. – 638 s.
4. Palii M.V. Ocherki teorii etnosa / YU.V. Bromlei. – M.: Nauka, 2003. – 412 s.
5. Podolska Ye. Osvita v konteksti hlobalizatsii: napriamky ta mekhanizmy realizatsii reform v Ukraini // Vyshcha osvita. – 2007. - № 1. – S. 48-55.
6. Shevchenko O.V. Natsionalna identyfikatsiia yak chynnyk formuvannia elitarnoi osobystosti / O.V. Shevchenko // Ukrainaska elita ta yii rol u

derzhavotvorenni: zbirnyk naukovykh prats. – K., 2000. – № 1/2 (14). – S. 298–302.

7. Cherkes B. S. Natsionalna identychnist v arkhitekturi mista: Monohrafiia. – Lviv: Vyd-vo Natsionalnoho universytetu «Lviska politekhnika», 2008. – 268s.
8. Makarenko S. S. Natsionalna identychnist yak skladova formuvannia Ya-kontseptsii osobystosti [Elektronnyi resurs] / S. S. Makarenko // Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. seriia psykholohichna. - 2012. - Vyp. 2(2). - S. 345-354. - Rezhym dostupu: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2012_2\(2\)_41](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2012_2(2)_41)

ZORIY Nina,

Candidate of Philosophy, Associate Professor, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Work and Education, Higher State Educational Institution of Ukraine «Bukovyna State Medical University», Chernivtsi, Ukraine
Email: zoryj@bsmu.edu.ua

OSIPENKO Victoria,

Candidate of Psychological Sciences, Lecturer in the Department of Psychology and Philosophy, Higher State Educational Institution of Ukraine «Bukovyna State Medical University», Chernivtsi, Ukraine
Email: o_oviktoria@ukr.net

RESEARCH OF THE NATIONAL IDENTITY OF STUDENT YOUTH